

heikki turunen simpauttajan hinta

HEIKKI
TURUNEN
Simpauttajan hinta

TIMOTEIN TUOKSU II

ROMAANI

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

© HEIKKI TURUNEN JA WSOY 2022

ISBN 978-951-0-49114-0

PAINETTU EU:SSA

I

EEDENISTÄ POHJOISEEN

*Vie sävel muiston niittyjen luo
Niin palaa mieleen taas onnen aika tuo
Taas puron muistan ja loisteen auringon
Taas niitty vihrein mun mielessäni on
Vei sinun luokses tie niin huoleton*

Kesää 1952: Suomi häärii olympialaisten ylpeänä isäntänä, soittoa kantaa Paavo Nurmi. Presidenttinä ärähtelee vanha kunnon Juho Kusti, pääministerinä jyllää kolmatta kautta Kekkosen kulipää. Venäjällä riehuvien metsäpalojen savunkitkun sekainen päivänpaisteilla kedoilla kälvivän heinäniitoksen tuoksu tulee tupiinkin. Hupelin päärakennus on vielä vuoraamatta ja maalaamatta, kertoja sormella enkelinkuvia ilmaan piirtelevä, parin kuun päästä tapahtuvaa ensiluokalle menoa jännittävä kuusivuotias kitukasvuinen heinäsiirikka otsalta tasaisesti lipatuin hiuksin ja veritihkuisin variksensaapaskintuin, kotiväki nimittelee Kinnekkeeksi.

Olemme aamustapäivin heinässä rantaniityllä, johon kylänranta asutuksineen ja junankulkuineen näkyy parikilometrisen salmen yli. Taustalla kaukaisuuden sinessä jymöttää Koli, meistä Jumalan, Hannusta kyljellään makaavan Norpan Paulan näköisenä hahmona.

Heikan osatessa jo haravoida vuoden ja kaksi kuuta nuorempi Kimmo kelpaa vain asettelemaan välikapuloita hangolla heiniä kepillä nostelemaan väen seipäänreikiin. Äidin äänessä tuntuu soivan Harmony Sistersiä parempi Metro-tytöt:

*On kesä mennyt
Tunne lämpöä en nyt
Lohduton syksy on
Lehdet peittävät maan...*

Hannun murjottaessa häntä aamulla laiskaksi huoripennuksi sanoneelle isälle Hannele, kymmenissä, pälpättää Armas-enon lähdöstä joukkoineen niillä hetkillä etelään. – Kymmenen yli kymmenen lähtevällä junalla, siis kohtapuoliin ihan. Nähhään tänne kuin näköalapaikalta, kun vain muistetaan kahtoo lähtövihellyksen jälkeen kylälle päin. Pitää se nähä, kun eno muuttaa Helssinkiin. Eikö vain, äiti?

– Tottahijessä. Sitä vasten tultiin rantaniitylle aamuruppeemaksi, vaikka luoko Onnelan tien varressa olisi ollu kuivempaa. Pittäähän se nähä juna, millä lempiveli ja Irja ja Mauri ja Martti ja pikku Reijo lähtööt ikuteilleen piäkaapuntiin. Veli alunperin samallinen huutolaispentu kuin äiti. Kirvesmies, ja rintamamies, oli männätalavena isän kaverina mejän ensimmäisen oman pihan rakennuspuita raatamassa, äiti puhuu hiljaa, samallaisin ilmein kuin sillä oli sen ollessa riidoissa isän kanssa. Sen katsoessa salmen yli asemalle päin kädet kokoilevat heiniä sängeltä hangonpiikkeihin kuin itsestään. Isä näyttää viimeisiä heinänkarvoja jokivarresta ristikkopaidassa, lippahatussa, tyhjä puuholkki hampaissa. – Justhan tuo taitaa lähteekkin, kun veturinpuksutus kuuluu. Kaikki valmiina näkemään se maalimanihme, kun lempieno lähtee Helsinkiin rakentamaan.

Aurinko paistaa, heinä tuoksuu, salmenselkä välkehtii korvesta etelään ja maailmalle johtavana, kiihkeästi kipinöivänä valosiltana. Melkein kuulemme, kun korkea koristeellinen seinäkello aseman odotushuoneessa Posti-Elsan ja matkalippuja myyvän asemapäällikkö-aidemaalari Väätäisen luukkujen

välissä lähestyy verkkiaan raksuttaen aikaa, kun Väätäisen on ontuminen tönkköine jalkoineen virkalakki päässä ja punainen lippu rullalle kiedottuna antamaan kapeasta sivuikkunasta katsovalle kuljettajalle lupa laskea tyhjäkäynnillä puksuttavan veturin valtaventtiilistä lisää höyryä sylintereihin ja vetäistä vihellyspillin narua junan lähdön merkiksi.

– Miten niin lempiö, Hannu sanoo. – Minusta Tauno on mukavempi.

– Minustapa Siikajoen Väinö, Heikka vänkää. – Tai ainakin yhtä mukava.

– Se yhtä pahailikinen vänttyrä kuin ukonpaska?

– Vaikka. No Einon isä, mejän mukavimman serkun.

– Syöppä Kinneke perse.

– Nyt nyt nyt Hannu! äiti sähähti isää vilkaisten. – Kehno jos et pie suuta soukemmalla.

– Mitä vasten ne sinne lähtöö? sanoo Eero, aika iso kesäkonaamainen harvahammas.

– Ka töihin tietysti, hölömö. Rakennuksille, kun täällä ei oo. Jälleenrakennusaika ollutta ja männyttä. Eikä varmasti oo tännepäin viimenen jonka on pakko nousta etelänjunnaan.

– Hei nyt se viheltää, Hannele kuuluttaa kuin me ei oltaisi muuten sitä älytty. Kaikki, viikatetta liippaavaa isää lukuunottamatta, seisautuvat katsomaan, kun musta veturi ilmestyy esiin etäisen rantametsän takaa, äidin ja Korvenmummon entisen piikatalon, Tahaslahden kohdalta ja etenee kiihtyvällä nopeudella kohti salmensiltoja piisin päällä pystyä ja tummaa, jäljempänä vaalenevaa, myötätuuleen taipuvaa savua puksuttaen. Tuuletusventtiilit vaunujen katolla näyttävät riviltä Hupelinrantaa katsovia mustia ihmispäitä.

Eero sykyilee innoissaan: – Meitä kahtoot. Vilikutetaanko hyvästiksi?

– No vilikutetaan, tuon huimarukan mieliksi, äiti myös, Hannele sanoo. Käden vilkuttaessa rataa etenevälle junalle hän katsoo viereistä seivästä luovaa äitiä, mutta ei äkkiä näe sitä missään. Lähes valmiin, tuoreenvihreän, keltakukkaisen horsmansekaisen seipään takana piilossa vain lauletaan itkui-seksi särkyvin äidin aika hyvin äänin:

*Pois armas lähti
Sammui taivaalla tähti
Myötä sen rakkauden
miksi kadotinkaan*

*Kun onni haihtuu
kesä syksyksi vaihtuu
Syksysää jäädyttää
minkä aurinko loi...*

* * *

Tässä olemme taas, nuori ystäväni. Maailman, Suomen, maa-seudun, sotapolven, sen jälkikasvun ja kertojaminän kehityk-sen, kukoistuksen ja häviön tarina jatkuu siitä, mihin jäimme viime jutturupeamalla. Koukkasimme vain sinne kymmenisen vuotta aikaisemman, äidin itkuksi särkyneestä lauluyrityksestä mieleen jääneen lapsuuden merkkitapahtuman kautta. Ei yksin siksi, että heinän tuoksu yhdistää sen kehityksen tuhoamaan ainoaan oikeaan suomenkesään: haluan teikäläisen, Helsingin Manhattanin, Kalasataman tornitalon korkeita sfäärejä asuvan, puolet iästään puhelinta katselleen ilmastoahdistuneen millen-niaalin tietävän, miksi häpeämäsi savivarpainen junttisukusi sinne päätyi.

Vielä sinun kuuluu tietää, millä tavoin se tapahtui, keiden elinikäisten lasten- ja sukulaisikävän ja kyyneleiden hinnalla tämän lehmiveräjien ja timoteintuoksuisen vaino- ja raivuu-savujen lemaan, sinunkin heljän hengen ja veren lähteen, nousminen todenperään kehityksen junaan lähinnä maksettiin.

Myönnän sisäistäneeni sen itsekin vasta äskettäin, kun mie-tin tarkemmin noottia, missä pyydät minua kertomaan, millä tavoin tämä laaja harvaanasuttu, pitkänomainen maa ajautui käytännössä ilmastokriisiin johtavalle kehityksen tielle muun maailman mukana. Kuin salaman välähdyksessä oivalsin, mikä viime vuosisadalla syntyneitä sukupolvia yhdistävä tekijä tari-nastamme puuttuu, että siitä tulisi peräänkuuluttamasi raportti maaseudun ja koko maan kehityksestä kaskisavuista someen ja robottiautoihin. »Meitä räpin räminän tahdissa muka sieluaan väänteleviä katujen kasvatteja ja kännykkäkorvia fiksumpaa, kaikin puolin parempaa sukupolvea kerran olet olevinasi, sinä digiahdistunut yli-ikäinen tangoprinssi.» Kuten kutsut kerto-jaminää taannoisessa kiukkuisessa nootissasi.

Sinäpä sen sanoit: en vain ollut tullut ajatelleeksi sitä kyllin pitkälle. Kuten etsijä ei usein löydä liian näkyvällä tai toden-näköisellä paikalla olevaa esinettä, en ollut tajunnut rautatei-den rakentamisesta lähtien yhteiskuntaa, maata ja maailmaa mullistanutta tekijää. Kunnes tuo nuoruusuneksi muuttunut muisto sukulaisperheen lähdöstä Suomen olympiakesänä kau-punkiin sen kertoi: se on juna, joukkoliikenne yleensä. Yksi muuton, ikuteilleen lähdön, maaltapaon, kaupungistumisen, ylikansoittumisen, metropolisoitumisen ja asuinpallomme biodiversiteetin tuhon peruselementeistä.

Veljensä perheen muuttojuna seipään taa laulamalla itkemään mennyt äitimme, sotaneuroottisen invalidi-isän sankarivaimo, kuiskaa sen sullekin: ilman jälleenrakennusajasta ilmastonmuu-

toksen ja koronapainajaisen päiviin jatkuneen muuttoliikkeen ja sen erottamien omaisten, sukulaisten ja ystävien ikävän ja kanssakäymisen huomioimista tämä ei olisi ikäpolvemme kronikka. Olemme muuttajien, junan, rataakkojen, pyörien päälle syntynyt sukukunta. Kuten Teresa Rosenius silloin lauloikin:

*Katson taaksepäin ja kiskot sinne jää
Juna jyskyttää, enkä ystävää nyt mä nää
Mulla kauas menolippu on*

*Mun pakko matkustaa on jonnekin
Entisestä pois juna vie
On aivan sama minne kiirehdin
kun vain pitkä on tie...*

Meille maailmanlaajuisen muuton historiikkaa kertoo kuitenkin Metro-tyttöjen levyä laulavan äidin kaunis ääni. Äidin suvun, »Pielisen vaaleiden Siposien» ensimmäisen muuttajan, Armas-enon rakkaus-sanana synonyymistä johtava nimi tekee siitä silloisen Suomen haikean tunnussävelen, pätkän samaa tieteellisen historiankirjoituksen rivien väliin tipahtanutta, vain äitiemme kyynelten kimalluksin kirjoitettua pohjoisen maan ja ihmisen kehityksen tarinaa kuin tämä kronikka ja oikeastaan koko tuotantoni. – Vai tiedätkö jonkun sadoista kollegoista kirjoittaneen sydänverellään, vallinneen sään ja junan aikataulujen tarkkuudella, miten ja milloin tämäkin järvitүүлän, koivunlehden ja heinätyksen tuoksuinen, ortodoksista laulua muistuttavien karjankutsujen maa alkoi kaupungistua, »kehittyä» yhdeksi pakokaasun ja teollisuuspäästöjen hajuiseksi, autoliikenteen pauhun ääniseksi ilmastonmuutoksen, ehkä maailmanlopun aiheuttajaksi?

Tunnetusti nopein madonreikä vallitsevan kehityksen ajan ahdistuksista lapsuuden ja nuoruuden onneen on silloin kaikkien huulilla ja mielessä soinnut suosikkilevy. Sen muodostaman viisikymmenluvun alkuun johtaneen sävelsillan haipussa elonaamun kaukaisuuteen sitä kymmenisen vuotta nuorempi levysuosikki vie meidät nuoruudenkesämme 1962 heinäniityille, jonne juttumme jäi kesken hankotaistelun tiimellyksen. Pitäjän keskuksesta, tukkikauppalasta lähteneiden, oppikoulupohjalta aikuisuuteen ja työelämään ponnistaneiden, mielestään vinkeämpien ikäheimolaistemme kohdalla uuden sellaisen voisi rakentaa vaikkapa Chubby Checkerin Let's Twist Again tai Kai Lindin Putti putti. Meidät ojan takana syntyneet, oppikirjan sijaan kirvein, sahoin, suokuokin ja ojalapioin aikuiselämään vyötetyt hartiakkaat, matalaotsaiset herramme kusiaiset tuohon timotein, tyttöjen hiuslakan ja poikien tukkarasvan tuoksuisen suomensuveen laulaa Eino Grönin ja Reijo Taipaleen ohella sirkeä Ann-Christine ja Four Cats -trio. Kokoonpanon soundi tuntuu sinänsä ajankuvalta Armon vuosista 1962–63:

*Sai ruplan hopeaisen
Lalaika neitonen
Ei kerro mistä sai sen
vaan mieltii vaieten
Äiti neuvon antaa
viisaan vanhemman
ja lause äidin kantaa
Lalaikan korvahan...*

Ja siellä ollaan. Kylmän sodan maailman uutisissa vuorottelevat Hruštševin, Brezhnevin, Kennedyn ja Castron nimet. Eikä se

olisi ollut taistelevan nuoruutemme ja vasemmistoradikalismin nousun vuosikymmentä, ellei Kiinan ja Maon ja Vietnamin sotaa enteilevää Laosin kriisiä ja Souvanna Phouman nimiä olisi jo vilahdellut lööpeissä. Muutosta ja kapinaa janoava maailmannuoriso laulaa rapakon takana rock'n'rollia ja folkia Bob Dylanin äänellä pedaten tietä Beatleseille ja rauhaa ja rakkautta ajavalle hippiliikkeelle.

Täällä Kekkonen jatkaa toista kautta Kehäkolmoselta porolappalaisen tunturimaille ulottuvasta heinäseipäiden valta-merestä hahmottuvien, tuhansien päivän siltojen kirkastamien järvien maan presidenttinä, sydämenasianaan äskeisen verivihollisen kanssa solmitun ystävyys-, yhteistyö- ja avunantosopimuksen noudattaminen. Sisäpolitiikassa päämäärä Maa-liitto pääministeri Karjalaisen johdolla. Sotien jälkeen vuosi vuodelta kiihtyneestä maaltamuutosta huolimatta maapitäjien väkiluku pysyy huippulukemissa, kiitos siirtokarjalaisten ja rintamamiesten taannoisen asutustoiminnan sekä kaikkien aikojen suurimman syntyvyyden. Useimmat kanssamme samaan sukupolveen kuuluvista rintamamiesperheiden vanhimmista lapsista, muiden muassa Eikan ja Henkan isoveljet ja -siskot, ovat lähteneet omasta halustaan tai isän käskystä maailmalle. Tai he vasta suunnittelevat sitä kertojainan tavoin, joka laskee enemmän pelosta ja jännityksestä kuin innosta vavisten kuukausia seuraavan vuoden elokuuhun, kun hän on ikänsä puolesta oikeutettu pyrkimään Ateneumiin.

Lähimaisia kaupunkiin tehdastöihin kyyditsevien junien kolke ja vihellykset ja äitien itku ja parku ja hevosharavoiden joustavien metallipiikkien helinä ja hevosten korske heinäpelloilla jatkuvat entiseen malliin. Niihin vain sekoittuu yhä useammin ja enemmän auton ja traktorin ääniä merkkinä suunnasta, mitä kohti kehitys korpikansaamme töytyttää,

halusi kansa sitä tai ei. Rakastettujen iskelmälaulajien tavoin aikajaksolle kansanmuistissa äänen ja kasvot antaneiden Teija Sopasen ja Heikki Kahilan kuulutukset ja uutistenluku kuullaan ensimmäisissä mulkosilmäisissä mustavalkeissa töllöttimissä, joita vähäväkisempi kyläjä käy ihmettelemässä varakkaissa tai valveutuneimmissa naapuritaloissa kuin elokuvateatterissa ikään. Sukukuntamme nuoruudenhistoriaa sekin.

Meille tietyssä ikävaiheessa kansakoululaitosta tärkeämmäksi instituutioksi kehittyneellä, jokaiseen itseään kunnioitetaan väkikälyään rakennetulla tanssilavalla soi viimeistä suurta tangobuumia enteillen useimmiten Tango d'Amore, Satumaa-tango ja Elviksen Seinillä on korvat. Tosin myös suomitangon häviötä enteilevä, rock'n'rollista siinnyt twist on rantautumassa tännekin: jopa Vornankylän tanssilavalla on nähty kauppalasta tullutta opiskelijanuorisoa tekemässä parketille koottujen käsilaukkujen, kassien ja reppujen ympärillä tukka huiskaen liikettä, joka muistuttaa tupakannatsan sammuttamista kengänpohjan alla, kiertäen vartaloa edestakaisin takapuoli pitkällä, kyynärkyntällä vauhtia antaen. Ja antaumuksellisesta kiroamisestaan kuulu parransänkinen Hämälän Veikko, poikavuosiemme yhden keskeisen pahantekokumppanin, tulevan ammattisotilaan, YK:n rauhanturvaajan ja asessorin isän lavan ovisuulla hattureuhkoineen ja kessusätkineen saa syyn pitää silloista nuorisoa maanperijäin irvikuvina:

– Minkälaisii eläjiihän noista Lieksan lättähattuloista pejjele vielä tulloo tähän moalimarukkaan. Lekkuut ja sieluusa viäntellööt pejjele kaljareppuloihen iäressä kuin Apriikan pusmannit pejjele muuripaa'assa kypsylvän lähetyssaarnaajan ympärillä.

Jatkamme romaaniksi isontunutta vastausta ensimmäisenä koronakeväänä lähettämäsi noottiin noilla kotipuolen yhden

väkevimmän persoonan sanoilla. Miehen, jonka muistamme ajamisesta sama ikuinen lippalakinreuhka korvillaan huoltamaan osaltaan uutta Joensuu–Lieksa–Kajaani-pikatieta rautaharava mopon tarakalla. Tietä, mistä piti tuleman yksi maaseudun sisäisten yhteyksien parantajista, mutta tulikin valtion kustantama erikoisen vilkasliikenteinen heinäpeltopakolaisten raitti kaupunkielämän hienouksiin. Taivas ja jyrävä kustantajamme vanhanherran laitimmaisista, jo hieman horjahtelevia sanansaran harppajaisia tukekoot.

Suuren heinätyöskilpailun kohdalta kesken jäänyt Siikajoen historiallinen kesätapahtuma lähtökohtanamme siis kerron kaiken tunnustaen, miten meidän, maaseudun ja maapallon kävi markkinavoimien määräämällä kehityksen tiellä. Laulan ja kerron. Kukaan suitsutetuista kollegoista kun ei näy välittävän mistään niin suomalaisesta luodessaan universaalia kertomataidetta kriitikoihin, mesenaatteihin ja palkintoraateihin vetoavalla tavalla. Jonkun on uhrauduttava, kerrottava ennen omaa hiipumistaan, mainetta ja mammonaa halajamatta, keiden kätten töin, uhrein, harha-askelin, itkuin, nauruin ja lauluin tämä maa nostettiin sotien raunioista eurosalonkikelpoiseksi maaseudun autioittajaksi.

Viimeiset vuotensa pihlajapihaisen vaaratalonsa uunin päällä asuneen Pielisen profeetan, Kaikkietävä-Einarin sanaan: itsensä on oltava joka paikassa, mutta se kertoo, kellä on tieto. Pyhä Jumala, Pyhä väkevä, Pyhä kuolematon meitä armahtakoon.

KUUSIKYMMENLUVUN kolmas kesä hahmottuu muistojemme todellisuuteen kuin tuttu, kipeänrakas uni. Elämä lehmi-
miveräjille, koivunlehdekselle ja venetervalle tuoksahtavissa Suomen kylissä heinäkiireineen soljuu eteenpäin luonnollisella

painollaan. Eletään vanhaa kunnon palveluyhteiskuntaa, kaikki nykyistä paremmin. Älyhärpäkkeistä ei tietoaakaan, meidän herramme muurahaisillakin, tavallisella työkansalla, on aikaa puolison uskottomuusepäilyjen, perheriitojen, naapurikauteuden ja kyläkärhämien välissä elää täyttä elämää, jopa salaa vähän iloita, rakastaa ja unelmoida.

Viralliseen työkään asti kotinurkilla pysyttelevän, ripillä käyneen ja rokotetun Oinos-Henkan, Sipolan Eikan, Putkisen Jukan, Ikolan Veijan ja kumppanien oloiset rasvaletit, silloiset isänmaantoiivot, elävät käytännössä seuraavaa lauantai-iltaa, tangonjytkeisiä lavatansseja ja niissä vuottavaa prinsessaa ja puolta valtakuntaa varten. Jokainen kitsaan isän laskemilla roposilla ostettu tanssilippu saattoi olla tiketti unten palmuranonille aavan meren tuolle puolen, kuten sinäkin lienet lukenut ajan soittolistoilta henkesi ja veresi maataisjuuria häveten.

Usko aikaan parempaan sävytti myös suhtautumistamme merkkitapahtumiin ja ns. kehitystä edistäviin keksintöihin. Muistamme vieläkin heinäkuun seitsemännentoista muutama kuukausi ennen maailmanrauhaa uhannutta Kuuban kriisiä päivänä, kun YK:n pääsihteeri U Thant vieraili Suomessa ja Telstar-satelliitti välitti ensimmäisen väritelevisiolähetyksen Amerikoista Atlantin yli Eurooppaan. – Helevatti, sitä vielä katotaan värielokuvia meijännii tuvannurkassa, Eero sanoi jokivarressa karjalanevakko Mikko Koukkusen veneen kohdalla, kun menimme heinäpellolta niemeen uimaan.

Muistelen vielä ukkosluontoisen sään alasimen muotoisen kullanpunertavan tornipilven katsoneen meitä Ukko-Kolin yltä niiltä kohdin runsaan peninkulman levyisen järviäitimme takaa. Satakieli soi ruskoiltana kanavanvarren tuomilehdossa, kun lymysin ryteikköön kyhäämässäni risumajassa kirjoittamilleni nauravalta kotiväeltä piilossa suunnittelemassa aatelis-

sukuisesta orjasta kertovaa runonäytelmää. Ensirakkautensa hylkäämä korven runopoika sopersi siellä kyynelsilmin, jalon kieltämyksen hengessä ensimmäisen esikuvansa, mielisairaana, ilmeisesti naista kokematta kuolleen kansalliskirjailijan kuulua Ikävyys-runoa. Tunsin olevani samallinen väärinymärretty luonnonnero, kuuluvani runottarille, hulluudelle ja kuolemalle.

Nelimiljoonainen kansanräätäle pohjoisen napapiirin tuntumassa, Neuvosto-Venäjän karhunkainalossa, ei tiennyt varmuudella seuraavasta hetkestä muuta kuin että aurinko paistoi savuntuheroiselta, kuumuudessa värjyvältä helletaivaalta sekä hyvien että pahojen päälle. Elonseutumme, Vornaskylien ikimuistoinen heinäjuhla seivästyskilpailuineen oli alkamassa jännittyvin, iltaa ja latotansseja odottavin tunnelmin. Pilvi tuntui pyörivän Siikajoen kohdalla taivasta, ainakin katsottuna sata kilometriä pitkään elämänjärveemme kuuluvan Vornansalmen takaa. Jossa muuan vasta ripiltä päässyt, taidekouluun tähtäävä kirjailijaunelmainen näppyläotsa veljineen tuskaili, kun näytti etteivät he vastoin aikeitaan ehdi sinne omilta heinäkiireiltään. Kuumimpana kävi huvilamurroista tutkintavankeudessakin pistäytynyt, hiusrasvalla rakennettuine Paul Anka -jakauksi- neen mielestään kaikki tyttölapset hurmaava pikkuveli:

– Ei tule pirrukaan. Näinkö ei tosiaan päästy Ämmänkorvelle Erkin ruisviiniä lappamaan, ja hinkkaamaan tango- damooren tahdissa reijellä mörrimöykky Maritan tiukkain jameshousuloihen kätköissä.

Meillä oli silloin seitsemän Varsinais-Suomesta tavarajunan härkävaunussa tuotua sarvipäistä, suomenlehmää kookkaampaa, paremmin lypsävää ja isoruokaisempaa ayrshireä, tiine hieho ja liuta nuorta karjaa – ja heinäntekoa enemmän kuin koskaan. Luokoa oli vielä timotei-kylvöheinälaajikkeen satavuuo-

tisuudelle omistetun, Vornaskylien seutukunnan pohjoisimman kylän Siikajoen historiallisen Heinähupa-kesätapahtuman aattona hehtaari parisena – niin paljon, että emme uskoneet enää hetkeäkään pääsemiseemme sen riemuihin, kuten olin luvannut Eikalle seurakunnan ja partiolaisten juhannuskokolla pappilanrannassa. Vanhetessaan ja työkuoron heiketessä kunnianhimoiseksi karjamieheksi herennyt isä ei laskisi meitä kyläjäksi niityille hölkyilemään niin pitkään kuin itsellä oli yksikin heinänkarva nostamatta seipäälle ja kuivumaan tarkkailupiirin korkeatuottoisimmaksi pyrkivän jalostuskarjan rehuksi.

Äidin helsinkiläisen siskon tulo miehineen lomanviettoon ja joutuminen saman tien heinälle tekemään jotain ruokansa eteen tosin antoi meille toivoa sinne pääsemisestä. Se hiipui kuitenkin jo aamurupeamalla verkkaisuuteen, millä kaksi vuotta liukuhinnan ääressä elantaan hankkinutta tehtaalaista hangonvarressa hetkessä rakoille menevine kämmenineen maksoivat ylöpitoaan kesäkuumalla heinäniityllä.

Eniten se risoi tulevana keväänä ripiltä pääsevää ja tanssiluvan saavaa Kimmoa, veljesnelikkomme nuorimmaista. Ankan sotainvalidi-isän komennossa jotenkin jännittyneiksi, aroiksi kasvaneita vanhempia veljiään uhmakkaamman, totisesta paksuposkesta komeansorttiseksi velikullaksi varttuneen katraamme pahanpojan mielessä Siikajoen timoteijuhla oli kummaillut toiviomatkana viinaan ja naisiin. Hän oli nähnyt untakin tanssimisesta kiljupaljan rohkaisemana uusimman ihastuksensa, naapurintyttö Maritan kanssa Pamperin ulkoniihtyn ladon kesäyönhämyisissä tunnelmissa ja tämän uhkean vartalon painamisesta itseään vasten. Heti hevosharavalla luokoa karhaavan isän silmän välttäessä hän hivui lorrivimaan luomansa heinäseipään takana nimen yhtäläisyyden takia

Maritasta tehdyltä tuntuva tanssilavojen kulta-ajan levysuosikki mielessään ja huulillaan, sen esittäjä, SM-tason painijana tunnettu samettiääninen »Reposaaren Sinatra», Grönin Eikka esikuvanaan.

*Niin monen ihastus nyt on Marina
ja yhtä moninkertainen on piina
kun tyttö valintaa ei tehdä aio
ja kaikille näin toivo sarastaa...*

– ...kerro tyttökuulta, ken saa lemmen sulta, Kimmo hyräili vetäen ilmaa sisäänsä isän topasta pöllimänsä filterbostonin kautta, kun ei tohtinut sytyttää sitä tämän ollessa näköpiirissä ja savunhajuetaisyydellä. – Ei jumalauta. Minäpoika se muuten otan ja lähen tästä Ämmänkorven latoloille tupakille ja nättejä pimuja vokottelemaan. Nuolkaa työ uskovaiset ukonpaskan takapuolta. Pakko tästä on päästä näkemään *kuka saakaan sulta, yhdelle kun vastaat kyllä, mutta muille eijei.* Ja se yksi seisoo tässä. Hähäijää tätä äijää.

Äiti sähkötteli varoituksiaan Kimmolle pelokkaasti isää vilkuillen. Taas kerran kesävieraansa heinälle komentaneeseen vävyyn suuttunut Korvenmummo, vanha kunnan Hieruli-Riitta, sensijaan oli ylpeä lapsenlapsesta, joka uskalsi uhmata kaikkien pelkäämää Viljoa:

– No on se ainakin siinä tuota poejankehnoo Kolin Antti-ukin ja mummon sukuun vetäissy, jotta alakerta vain seisoo, yläpää terävä kuin partaveitsi. Älyvää vaikka hiijenkattilaan kaivata tuon arpinaaman orjuuvesta.

Eläkeiässäkin heikon miehen voimissa päihittänyt mummo, ikänsä kylää puoliammattikseen kulkenut vahvakätinen hieroja, sanoi sen tyttärelleen, äidillemme, tämän seipään kuvetta rip-

suessaan, mutta hänen kovakulkkuisen mäilyämisensä kuuli koko heinäväki. Jo kertaalleen rahattomana isän käskystä tienselkään joutuneen, rikoksen polulle päätyneen pikkuveljen uhittelun huolestuttamat Eero ja Heikka päyivät isää Kimmon puolesta entistä levottomampina. Mutta kesälomalle tulleet ja samantien heinäpellolle ylöspitoaan maksamaan joutuneet äidin helsinkiläissiskot, epävieraanvaraista siskonmiestä tasan yhtä vähän rakastavat Sylvi ja Elvi – nuorehkoja sievänsorttisia naisia – hymyilivät mummon sanoille ymmärtäväisesti. Elvi, tummaa tukkaa ja ruskeita silmiä lukuunottamatta Kyllikin näköinen lempititimme, kahden kanssamme liki samanikäisen pojan äiti, suorastaan sääliitteli Kimmoa ja yllytti tätä heti kynnelle kyettyään jättämään sellaisen isän isännöimän talon, joka piittasi rahanahneudessaan niin vähän huimimpaan tanssi-ikään saapuneiden poikainsa mielihaluista.

– Tervetuloa Pitäjänmäelle ja Strömbergille, seitsemättäkymmentä käyvän äitinsä kanssa samaa seivästä hankoava Elvi, 38, pehmeän leveälanteisen vartalon perinaisellisia muotoja korostavassa lyhythelmaisessa kukkamekossaan, järjesti käsitämättä, että aikuistuvat siskonpojat, Kimmoa myöten, näkivät hänet kuten kenen tahansa vartalonmuodoiltaan mieluisan nuoren naisen: olimme haaveilleet nauraa kurskuen hänen kaltaisestaan heilasta Hupelin vinnillä kaikki ne illat. – Römpöperille myökin Samin kanssa päästiin aikoinaan, siistiin ja helpoon tehdastyöhön, turbiineita sun muiden sähkövehkeihin osia tekemään. Meillä isossa vuokralatossa voit asua siihen asti kun oman kämpän löydät. Niin se Hannukin teki, kunneka sai Konalasta asunnon.

Pälpättäessään Elvi otti seipään varjossa olevasta peilarista kylmää vettä juodakseen pyllöttäen meihin päin takapuoli pitkällä. Naisellisen täyteläisten pakaroiden värähdellessä

ohkaisen mekkokankaan alla kimmoisasti me vaihdoimme kiilusilmin kuvittelevia hymyileviä katseita, Kimmo työnteli etusormea edestakaisin nyrkinsilmässä äänettömin naurunvirrein. – Ja kivaa oli. Isä-Sami ja Kari ja Erkki tykkäsivät maalaisserkusta, komiasta vahvasta laulumiehestä, niinkun kaikki Pielisen Siposet on ollu maaliman sivu. Miun poikana Hannuu vielä yksi työkaveri piti, kun näki kerran Sandellin kaupassa Pitäjänmäellä. Muka samaa näköä. Ihanpa totta Kimmo. No mikäs se pojankiisuja nyt niin hykkäyttää?

– Eipähän mikään erityisemmin, Kimmo huraili muina miehinä. – Tai jos nyt ei tuo mejän taiteiliin hönkki vähä huvita, mukava kuin sianmulukku. Jolla taitaa olla ihan oikeasti vähä asiaa tätikullalle. Vai mitä Heikka hellari kivikellari...?

– No kyllä oikeastaan, oli Henkka pakotettu myöntämään ja puhumaan Elvi-tädille samasta asiasta kuin veljille illalla vinnihuoneessa ennen maatamenoaa, ettei tämä olisi käsittänyt siskonpoikien hilpeän, kiilusilmäisen katseiden vaihdon todellista syytä. Kysyin hänen halukkuudestaan majoittaa minut asuntopulasta kärsivässä Helsingissä ainakin taidekouluun pyrkimisen viikoiksi, tarvittaessa pidemmäksikin aikaa. – Ei nyt ihan vielä. Ens vuuvun elokuussa, vuoden päästä vasta.

Elvi suostui epäröimättä kerrottuani vielä joutuvani käymään sen iltakouluna, että voisin olla päivät töissä ja maksaa itse taidekoulun kuten myös vuokran ja ylöspidon. Kotoa kun ylettyi rahallista apua opintielle traktorin ja lehmien ostoon otetun korkeakorkoisen pankkilainan takia korkeintaan junalipun hinnan verran. – Tervetuloa Pitäjänmäelle, poikarukka, kerran isäsi ei yhtään jeesaa lahjakasta poikaansa. Elvi-täti pitää huolta kuin omasta pojastaan. Kari esittelee maalaisserkulle Hesaa ja opettaa siellä liikkumaan ja olemaan. Erkkihän on vielä koulussa.

– Ne lättähatutko! Elähän Ellu kehtoo, vuosia talvet pääkaupungissa asuvien lastensa lapsia likottanut mummo keskeytti tädin innostuneen puhetulvan. – Tiijä Heino jotta mualiman paras Helssingin tuntija ja kaapuntilaisen römyeläjän iliveihen neuvoja piereksii tässä. Mikä hyvään sinnuu salonhölömöo siellä hirvittää, kysy vain mummolta. Mummo neuvoo. Ensimmäinen neuvokki on, jotta et sitten hyvä paskavarvas kahtoo toljota Mannerheimintiellä joka vastaantulliita kun moaliman ihmettä. Et oo näkevinäsi, et missään herran nimessä hymyile etkä tervehi. Ja Sokoksen ja Toksmannin pyöröoille et sitten jää uinailemaan, tahi pyörit siinä Rooman paloon saakka jotta tukka huiskaa. Paa se mielipuoleesi, niin Helssinki on sinunnii, eikä vain mummon.

Siihen ja heinäväen naurunremakkaan mummon tuttu Helsinki-koulu sillä haavaa katkesikin, johtuen siinä tilanteessa iloisimmasta mahdollisesta yllätyksestä: Armas-eno, jota emme olleet nähneet sitten olympiakesän, pelmahti vuosilomallaan meille kylään äidin toisen veljen ja lempienomme, niin ikään viisikymmenluvulla Helsinkiin muuttaneen Taunon, Sipos-veljeksien komean nuorennuksen kanssa. Yhtä paljon kuin heidän tulostaan sinänsä riemastuksemme johtui heidän joutumisestaan tuota pikaa heinätöihin, kuten niinä kesinä aina ja kaikkien lomalaisten, jotka erehtyivät tulemaan heinäaikana maalaistaloa sukuloimaan. Palauttihan se meihin toivon ehtimisestä Siikajoen timoteijuhliin edes sen verran aikaisin ennen iltaa, että pääsisimme kannustamaan Eikka-serkkua, Armaksen ja Taunon Väinö-veljen poikaa voittoon heinätyskilvassa ja samalla taistelussa Pamperin kaunotarsiskosten suosiosta talkootanssien kesäöisissä tunnelmissa.

Myös lempenasioissa Eikan kohtalotoveriksi osoittautunut miehentekele Heikka, joka tiesi heistä parhaiten, miten vaka-

vasti tämä Helenan otti, oikein kiittämällä kiitti enokaksikkoa heinäavusta ja jo pikkumahdollisuudesta päästä Pamperin ulkoniitylle myös Eikan pärjäämistä seuraamaan. Kyllikkiä pari vuotta nuorempi Armas, pitkän työuransa aikana muiden muassa Elannon Hakaniemen toimitaloa, Vermon ravirataa, Töölön Aurataloa ja Pohjois-Haagan, Konalan ja Laajasalon kerrostaloja rakentamassa ollut mestarikirvesmies kiitti puolestaan Henkkaa siitä, että tämä otti Eikan, muka kaikkien nauraman suvun häpeätahran, asiallisesti ja ymmärtäen:

– Ja sanokaa sille kylänpässin pässipojalle, jotta suutarin pitää pysyä lestissään ja persaukiisen punikin penskan vertaisissaan. Turha kuuta on taivaalta tavoitella, Armas, isänä ja aviomiehenä äkeän ja epäluuloisen, viinaan ja naiseen menevän isoveljensä, Sipolan Väinön joviaali vastakohta, sanoi mensesämme tervetuliaiskahveilta pihapeltojen seivästämistä jatkaamaan. – Myö ihan sen takia pannaan täällä oma seipääntekokilpailu pystyyn, jotta ehitte, juuttaan junttaspulikat, sanomaan sen Eikalle ennenkun se raukka ihtesä tappaa kilpaillessaan heinätyksessä kylän riskeimpiä voimamiehiä vastaan.

– Luuletko jotta ei olla sille sitä sanottu, Ero ehätti kertoamaan vähän kuin Henkan puolesta perustellen sitä olemisellani lempenasioissa samallinen toistuvasti epäonnistunut kuun taivaalta tavoittelija. – Vaan turha toivo, sama kun seipäälle puhuisi. Sitä paitsi tuskinpa työ kaupunkilaisten kutaleet jaksatte tai viititte niin hulluna riehuu, jotta kerettäisiin Siikajoelle huomenna ennen iltaa. Kahtokaa vaikka, mikä ala olisi saatava seipäälle vuorokauven sisällä. Persläpi särvellään kun se olisi vielä kerrettävä olemaan vähä aikoo siinä jossain välissä.

Väki oli tuskin saanut ensimmäiset heinätukkonsa sorhaksi seipäälle, kun toinen iloinen yllätys lisäsi mahdollisuuk-siamme päästä Siikajoen juhlatalkoisiin tyttöjä katsomaan ja

Eikka-serkun kilpailumenestystä jännittämään. Se tuli hangon kanssa tienvarsiniityllemme Onnelan taiteilijatalosta päin puolijuoksua tupsahtaneen sen silloisen rengin, lukutaidottoman ja muutenkin yksivakaisen Päivännäkemättömän Sipon hahmossa. Niin outoilmeisenä taakseen vilkuilevassa, että kymmenhenkinen heinäväki enoja myöten jäi ihmettelemään vilkkusilmin metsään päin pälyen, että Iukkosen korvessa nähty karhuko oli hyökännyt Onnelan niitylle ja ajoi Sippoa takaa syödäkseen suihinsa.

Isän kanssa samaa seivästä luomaan rupeava ujo ja koke-maton, vuosia vanhanpojanveroa maksanut Sippo, hauskan näköinen vaaleatukkainen kaveri, ei nähnyt tilanteessa mitään huvittavaa: – Kun olisikin, piruvie. Vaan kun emäntä alasti heinälle rimahti. Ei rihman kiertämää ies... sen yhen karvavärkin peittona. Muka tämä on paratiisi ja hän Ieva ennen syntiinlankeemusta. Minnuu vietiin. Arvelin jotta on niitä semmosiakin heinäpeltoja missei akat saatana ruippaile persepaljassa.

Me tiesimme heti, mitä naapurin heinäpellolla oli tapahtunut. Kiitos Hannun, joka oli Onnelassa renkinä ollessaan nähnyt ja kertonut meille sen lapsettoman, uskonnollisen taiteilijaemännän käyttäytymisestä joskus kesällä kuin heidän luonnonkaunis syrjäinen elonseutunsa vehreine metsineen, kukkarinteiden alla kimmeltävine joenkalvoineen ja lintulampineen olisi uusi Paratiisi ja he Martin kanssa siellä käyskentelevät Aatami ja Eeva. Harvasanaisuudestaan tunnetusta sotilaallisen karskista Majuri-Martista, Vornaskylien toisesta rintamaupseerista, se ei näkynyt millään tavoin, mutta Viijan oli Hannu nähnyt jopa laittavan tupakeittiössä heinäväelleen ruokaa ilkosen alasti. Se oli seudun julkinen salaisuus, jolle harvat tiesivät hymyillä keskuudessaan, mutta Sippo oli ensimmäinen, joka pakeni naapuriin sitä näkemästä.

Simpauttajan rehevän alkuvoiman lähteet

Simpauttajan hinta on itsenäinen jatko-osa vuonna 2021 ilmestyneelle romaanille *Timotein tuoksu*.

Heikki Turunen kertoo siinä jäljittelemättömään tapaansa Suomen, maaseudun, ikäpolvensa ja oman minänsä tarinaa vuosilta, jolloin yhteiskunnan rakenne-
muutos pakotti kansaa kaupunkiin
ja maaseudun autioituminen alkoi.

Simpauttajan hinnassa ikääntyvä kirjailija taustoittaa

vuonna 1973 ilmestyneen esikoisteoksensa *Simpauttajan* teemoja ja sen henkilöiden taustoja.

Hän paljastaa sen ja koko tuotantonsa uhrin ja hinnan, joka liikuttaa, järkyttää, hävettääkin.

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-49114-0